

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Linjaustyöhön johdettava ajatus voisi tulla vielä selkeämmin esille: miksi medialukutaidot ovat juuri tässä ajassa keskeinen kansalaistaito. Johdanto voisi alkaa toimintaympäristön muutosten kuvauksella, jolloin linjausten päivitystarve ja niiden kytkentä politiikkaohjelmiin hahmottuisivat lukijalle välittömästi.

Kiitämme käsitteiden määrittelyä, mikä antaa lukijalle heti alusta käsityksen, mistä puhumme.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Nykytilanteen kuvaukseen sisältyy ristiriita, kun mediakasvatuksen todetaan yhtäältä olevan laadukasta ja monipuolista, mutta samaan aikaan painotetaan sitä, että korkeakoulutasolla alan opetusta on ajettu alas. Nykytilan kuvaus nostaa esiin tasapuolisesti hyviä ja huonoja kehityskulkuja. Tämä antaa turhan optimistisen tilannekuvan, sillä viime aikoina mediakasvatus on kohdannut voittopuolisesti haasteita, eivätkä ne ole vähenemässä. Tämän takia on kyseenalaista korostaa esimerkiksi Suomen hyvää mutta paljolti jo mennyttä mainetta nykytilan kuvauksessa.

On hyvä, että nykytilan kuvaus tuo esille mediakasvatuksen taantuvan asiantuntijaosaamisen koulutuksen ja tutkimuksen vähentyessä. Havainto korostaa erityisesti osaamisen kehittämistä koskevien tavoitteiden ja toimenpiteiden kiireellisyyttä sekä koulutuspolkujen vahvistamisen merkitystä.

Nykytilassa kuvataan myös suomalaisen mediakasvatuskentän moninaisuutta. Kentän moninaisuus on nähtävissä vahvuudeksi, mutta se edellyttää vahvaa koordinoitua. Tämän tulisi näkyä toimenpiteissä konkreettisina rakenteellisina ratkaisuin, ei vain yleisenä yhteistyön korostamisena.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visiossa voisi näkyä nykyistä selkeämmin mediakasvatuksen rooli sivistyksen ja yksilön tietopääoman rakentajana, mikä täydentäisi linjausten vahvaa turvallisuus- ja resilienssipainotusta.

Perustuslain mukaan jokaisella on sananvapaus: jokaisella on oikeus ilmaista ja vastaanottaa tietoa ilman ennakoesteitä.

Medialukutaidon merkitys kansalaistaitona kasvaa koko ajan. Nykyisessä mediaympäristössä tämä merkitsee myös vastuuta ja kykyä arvioida mediasisältöjä kriittisesti niiden kulutuksen hetkellä. Medialukutaito on jokaisenoikeus.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet ovat kannatettavia. Niiden tavoittaminen vaatii suomalaisen rikkaan mediakasvatuskentän toimijoiden ja toimintojen koordinoimista ja yhteistyötä yhteisiä rakenteita, työnjakoa ja tietopohjaa hyödyntäen.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Linjausteksteissä passiivin käyttö on ymmärrettävästi yleistä ja voi palvella tekstin yleisluonteisuutta. Toimeenpanon näkökulmasta olisi kuitenkin hyödyllistä osoittaa toimenpiteille mahdollisimman selkeät tekijät ja vastuutahot. Vastuiden näkyvä määrittely lisää läpinäkyvyyttä, helpottaa seurantaa ja tukee toimenpiteiden käytännön toteutumista.

Esimerkkinä selkeästä toimeenpanon jäsentämisestä voidaan pitää kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanosuunnitelmaa, joka kokoaa monitoimijaista kokonaisuutta ymmärrettävästi ja havainnollisesti. Sen visuaaliset ja graafiset ratkaisut voisivat tarjota hyödyllisiä näkökulmia myös mediakasvatuslinjausten esitystapaan.

Lisäksi mediakasvatuskentän kokonaisuuden koordinoitua vahvistaa ja resursointiin kiinnittää riittävästi huomiota. Selkeä työnjako, toimiva koordinoitua ja riittävät, pitkäjänteiset resurssit luovat edellytykset vaikuttavalle ja kestäväälle toimeenpanolle.

Koulutus ja opettajat mainitaan tekstissä vasta myöhään (luku 5.2), mikä antaa mediakasvatuksesta vapaaehtoistoimintaan viittaavan mielikuvan.

Kestävyyden käsite jää luonnoksessa osin hämäräksi. Kestävyyden edistäminen määritellään pikemminkin mediakasvatuksen itsensä toiminnalliseksi jatkuvuudeksi (s. 12) kuin mediakasvatuksen osaltaan aikaansaamaksi koko yhteiskunnan kestäväksi kehitykseksi. Ehdotamme käsitteen täsmällisempää määrittelyä.

Tutkimustietoon perustuva mediakasvatus on kannatettava tavoite. Kuvauksessa (s. 15) jää kuitenkin täsmentämättä, mistä ja millaista tukea mediakasvatustutkijoiden tulee saada tutkimuksen ja käytännön koulutuksen yhdistämiseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen.

Sivulla 18 todetaan, että mediakasvatus tukee koko Suomen asuttuna pysymistä vahvistamalla harvaan asuttujen ja arktisten alueiden elinvoimaisuutta sekä saamelaiskulttuurin säilymistä ja kehittämistä ja siten edistää sekä kansallista että geopolitiittista turvallisuutta. Virke jää irralliseksi ja perustelemattomaksi, sillä missään ei avata näiden asioiden välistä yhteyttä eikä syy-seuraussuhteita.

Yksityiskohtaisena muutostoiveena esitämme tekstilisäystä kohtaan Vahvistetaan luottamusta yhteiskuntaan (s. 14):

Lisätään mediakasvatuksen keinoin ymmärrystä luotettavista tietolähteistä, luotettavan tiedon merkityksestä ihmisten ja yhteiskunnan vakaudelle ja hyvinvoinnille sekä tiedon muodostumisesta ja tuottajista yhteiskunnassa.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Linjausten sivulla 22 mainitaan Vastuullinen tiede -verkkosivusto. Sivustoperhe tultaneen ajamaan alas vuoden 2026 kuluessa.

Ehdotamme, että teksti kuuluisi näin:

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta (TJNK) edistää mediakasvatuslinjausten toimeenpanoa vahvistamalla luotettavan tiedon saatavuutta, kriittistä medialukutaitoa ja tutkitun tiedon asemaa tukemalla tutkijoiden ja asiantuntijoiden viestintävalmiuksia. TJNK jakaa tiedonjulkistamisen apurahoja ja tekee esityksen tiedonjulkistamisen valtionpalkinnoista. Toimet edistävät vastuullista tiedonjulkistamista.

Mediakasvatuksen poikkihallinnollisuus tulee hyvin esiin toimenpiteissä. Osa kuvauksista jää kuitenkin ylimalkaisiksi ja selkeä vastuunotto toteutuksesta jää puuttumaan. Esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriön (s. 25) kohdalla luonnehdinta siitä että ministeriö "voi toimeenpanna kansallisia mediakasvatuslinjauksia" jää varsin hampaattomaksi ja yleistasoiseksi siihen nähden, miten repivää polemiikka esimerkiksi ravitsemussuositukset, susien suojele tai metsien hiilinielut ovat synnyttäneet.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Kokonaisuutena linjaukset muodostavat vahvan ja ajankohtaisen kehyksen mediakasvatuksen kehittämiseksi. Erityisen ansiokasta on mediakasvatuksen kytkeminen demokratiaan, kokonaisturvallisuuteen ja elinikäiseen oppimiseen.

Tässä pääsuosituksemme:

1. Vastuiden selkeyttäminen

Toimenpiteille tulisi osoittaa mahdollisimman selkeät vastuutahot ja roolit. Vastuiden näkyvä määrittely vahvistaa toimeenpanon läpinäkyvyyttä, helpottaa seurantaa ja tukee tavoitteiden käytännön toteutumista eri toimijatasoilla.

2. Koordinoinnin vahvistaminen

Mediakasvatuskentän moninaisuus on vahvuus, mutta se edellyttää vahvaa ja selkeästi jäsennettyä koordinaatiota. Toimenpiteiden keskinäiset yhteydet, työnjako ja yhteistyörakenteet tulisi kuvata riittävän konkreettisesti, jotta kokonaisuus etenee johdonmukaisesti ja eri toimijoiden työ täydentää toisiaan.

Viestintäteknologioiden vaikutus aivoihin, oppimiseen ja käyttäytymiseen on keskeinen osa mediaympäristön ymmärtämistä. Tämä korostaa monitieteisen mediakasvatuksen tutkimuksen

vahvistamisen tarvetta sekä edellyttää koordinoitua yhteistyötä tutkimustiedon kokoamisessa, hyödyntämisessä ja käytäntöön viemisessä.

3. Riittävien ja pitkäjänteisten resurssien turvaaminen

Linjausten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää realistista ja kestävästä resursointia. Henkilö-, aika- ja taloudellisten resurssien riittävyys sekä pitkäjänteinen rahoitus ovat välttämättömiä vaikuttavan ja jatkuvan mediakasvatustyön varmistamiseksi.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

Korostamme vielä näkemystämme siitä, että vastuut ja vastuutahot tulisi nimetä mahdollisimman konkreettisesti.

Lassila-Merisalo Maria

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta - Lausunnonantaja on tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan varapuheenjohtaja, joka antaa lausunnon koko neuvottelukunnan nimissä, pääsihteerin Reetta Kettusen puolesta.